संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय

विकास साझेदारहरुसँगको बैठकमा संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रीज्यूको सम्वोधन

२०७३ असोज १९

माननीय राज्य मन्त्रीज्यू,
सचिवज्यू,
महामहिम राजदुतहरु, विकास नियोग प्रमुखहरु, संयुक्त राष्टसंघीय विकास कार्यक्रमका प्रतिनिधिज्यूहरु,
मन्त्रालयका सहसचिवज्यूहरु
महानिर्देशक, उपमहानिर्देशकज्यूहरु,
राष्टिय योजना आयोग तथा अर्थ मन्त्रालयका प्रतिनिधिज्यूहरु,
विकास साझेदार निकायका प्रतिनिधिज्यूहरु,
कार्यक्रममा उपस्थित अन्य सहभागीहरु तथा
उपस्थित पत्रकार मित्रहरु,

१. सर्वप्रथम हाम्रो निमन्त्रणालाई स्वीकार गरी यस कार्यक्रममा उपस्थित हुनु भएकोमा म सम्पूर्ण विकास साझेदारहरुलाई धन्यवाद तथा कृतज्ञता व्यक्त गर्न चाहन्छु। नेपालको स्थानीय शासन तथा आर्थिक-सामाजिक विकासको क्षेत्रमा यहाँहरुबाट पुग्दै आएको योगदानको म हृदयदेखि नै सह्राना गर्न चाहन्छु। यस अवसरमा यहाँहरुबाट स्थानीय शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रममार्फत प्रदत्त सहयोगको लागि यस मन्त्रालयको तर्फबाट विशेष धन्यबाद व्यक्त गर्दछु।

२. संविधानको कार्यान्वयन, भूकम्प पछिको पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापना, शान्ति प्रक्रियालाई तार्किक निष्कर्षमा पुऱ्याउने, विकास निर्माण र आर्थिक समृद्धि हासिल गर्ने, प्रभावकारी सेवा प्रवाह र सुशासन प्रवर्द्धन गर्ने कार्य वर्तमान सरकारको प्रमुख प्राथमिकता भएको व्यहोरा म यहाँहरु समक्ष व्यक्त गर्न चाहन्छु। उल्लेखित प्राथमिकताहरुको कार्यान्वयनमा नेपाल सरकार दृढतासाथ लागि रहेको समेत यहाँहरुलाई जानकारी गराउन चाहन्छु।

३. संविधान जारी भएको हालैमात्र एक बर्ष पुरा भएको सन्दर्भमा यस संविधानको वारेमा केहि कुरा प्रकाश पार्न चाहन्छु। यस संविधानले नेपाली समाजमा सदियौंदेखि रहेका विभेद र असमानताहरुको अन्त्य गरी समान अधिकार र अवसरहरुको सृजना गर्दै समृद्ध भविष्यको मार्ग प्रसस्त गरेको छ। मौलिक हकको सन्दर्भ होस वा समावेशी शासनको सवाल वा अधिकारको निक्षेपणमार्फत नागरिक सवलीकरण गर्ने कुरा किन नहोस्, यो संविधान विगतका संविधानहरुभन्दा धेरै नै प्रगतिशील रहेको छ। संविधान जारी भएसँगै मुलुक नवयुगमा प्रवेश गरेको छ। सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्यूले संविधानको बार्षिकोत्सवको अवसरमा भन्नुभएजस्तै यस संविधानले नागरिक र राज्यबीचको सम्वन्धलाई नयाँ आयामबाट परिभाषित गरी नेपाली जनतालाई शासन सत्ताको केन्द्र विन्दुमा राखेको छ।

४. यहाँहरुसँगको यस बैठकमा म संघीयता कार्यान्वयनका बिषयमा केहि कुरा व्यक्त गर्न चाहन्छु। माथि उल्लेख गरिएझैं एकात्मक शासन व्यवस्थाको स्थानमा संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन प्रणालीको व्यवस्था गर्नु यस संविधानको महत्वपूर्ण उपलव्धी हो। संविधानले साझा शासन र स्वशासनको उचित तालमेलद्वारा सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयको सिद्धान्तमा आधारित संघीय शासन प्रणालीको स्थापना गरेको छ। यस दिशामा संविधानले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकार र दायित्व प्रत्याभूत गरी जननिर्वाचित पदाधिकारीहरुबाटै ति अधिकारहरुको प्रयोग गर्ने महत्वपूर्ण व्यवस्था गरेको छ। प्रदेश र स्थानीय तहलाई संविधान प्रदत्त अधिकारको कुरा गर्दा यी अधिकारहरु अन्य धेरै मुलुकहरुको तुलनामा निकै नै प्रगतिशील रहेको कुरा यसका विज्ञहरुले औंल्याउने गरेका छन्।

५. संविधानले संघीयतामार्फत एकातर्फ प्रदेश र स्थानीय सरकारतहमा प्रयाप्त अधिकारको निक्षेपण गरी तिनको प्रयोगमा नागरिकहरुलाई सवल वनाई लोकतन्त्रको असल अभ्यास गर्न खोजेको छ भने अर्कोतर्फ नागरिकले पाउने सेवा सुविधालाई दक्ष र प्रभावकारी माध्यमबाट जनताको सवभन्दा नजिक पु-याउने व्यवस्था गरेको छ।

६. प्रदेश र स्थानीय तहलाई संविधानतः अधिकार प्रदान गरी एकैचोटी तिनलाई प्रयोगमा ल्याउने काम निकै चुनौतिपूर्ण रहेको छ। यसका लागि नेपाल सरकारले एकात्मक ढाँचामा अवलम्वन गरिरहेका अधिकारहरुलाई संघीयताको मर्मअनुरुप प्रदेश र स्थानीय तहमा हस्तान्तरण गर्दै जानुपर्ने छ भने प्रदेश र स्थानीय तहमा नयाँ संरचना र पद्धतिको स्थापना गरी तिनलाई

कार्यमूलक तुल्याउनु पर्नेछ। नेपालको शासन प्रणालीलाई जवाफदेही उत्तरदायी र समावेशी वनाउने यो एक ऐतिहासिक अवसर हो। यसको कार्यान्वियन सुविचारित तवरले हुन नसकेमा आउनसक्ने चुनौतिहरुलाई पनि नजरअन्दाज गर्न मिल्दैन। संघीयता नेपालको सन्दर्भमा नितान्त नयाँ प्रयोग भएकाले हाम्रो वस्तुगत परिस्थिति र आवश्यकता अनुरुप अन्य मुलुकका मिल्दा अभ्यास र अनुभवबाट सिक्दै अगाडी बढ्नुपर्ने आवश्यकता पनि छ। यस प्रक्रियामा विकास साझेदार मुलुक तथा अन्तराष्ट्रिय संघसंस्थाहरुको सहयोगको अपेक्षा लिएको छु।

७. संविधान तथा संघीय शासन व्यवस्थाको कार्यान्वयनको सम्वन्धमा नेपाल सरकारले गरेका प्रयासहरुको बारेमा म यहाहरुसँग केही कुरा राख्न चाहन्छु। यस क्रममा संविधानले समय सीमा तोकेका कार्यहरु निर्धारित समयभित्रै पुरा गर्न नेपाल सरकार प्रतिबद्ध रहेको छ। संविधान वमोजिम संविधान घोषणा भएको एक वर्षभित्र उच्च अदालत गठन भइसकेको छ। संविधान वमोजिमको भाषा आयोग पनि गठन भइसकेको छ। यसवाहेक राष्ट्रिय महिला आयोग, राष्ट्रिय दलित आयोग, आदिवासी जनजाति आयोग, मधेसी आयोग, थारु आयोग र मुस्लिम आयोगको गठनका निम्ति आवश्यक पर्ने कानूनको विघेयक तर्जुमा भई व्यवस्थापिका संसद समक्ष पेश भई सकेको छ।

सविधान जारी भएको मितिले ६ महिनाभित्र स्थानीय तह पुनसंरचना आयोग गठन भई त्यस आयोगले आफ्ना काम तिब्रताका साथ अगाडी बढाइरहेको छ। पुर्नसंरचनाको कार्य भईरहँदा प्रमुख राजनीतिक दलहरु तथा जिल्लाहरुबाट आयोगले प्रक्षेपण गरे अनुसारको संख्यामा व्यापक छलफल भएपश्चात् जिल्लाका ईलाकाहरुलाई समेत मुख्य आधार मानी पुनसंरचना गर्न सरकारले आयोगलाई थप मापदण्ड उपलब्ध गराएको छ। स्थानीय तहको संख्या र सीमाना निर्धारण पश्चात स्थानीय तहको निर्वाचनको काम द्रूत रुपमा अघि बढ्ने विश्वास सरकारको रहेको छ।

संविधान वमोजिम २०७४ माघ ७ गतेसम्ममा तीन वटै तहको निर्वाचन गरिसक्नुपर्ने कुरामा नेपाल सरकार प्रतिबद्ध रहेको छ। सम्वत् २०७३ साल चैत्रभित्र स्थानीय तहको निर्वाचन गर्ने र निर्वाचनका लागि आवश्यक कानुन तर्जूमा गर्ने कार्य सरकारको यतिखेरको उच्च प्राथमिकताको विषय हो। स्थानीय तहको निर्वाचनका लागि आवश्यक पर्ने बजेटसमेत सरकारले बिनियोजन गरिसकेको छ। स्थानीय निर्वाचन तथा निर्वाचनपश्चात स्थानीय तहको सञ्चालन गर्न स्थानीय तहसम्वन्धी कानुन (विधेयक) तर्जूमा कार्य अगाडि बढाई सकिएको छ। स्थानीय तहको निर्वाचन भएपछि स्थानीय सरकारको संस्थागत क्षमता विकास र सुदृढीकरण गर्नु संघीयता कार्यान्वयनतर्फको महत्वपूर्ण कार्यभार रहेको छ।

८. दीगो शान्ति संविधान कार्यान्वयनको अभिन्न अंग रहँदै आएको छ। यस अवसरमा बृहत शान्ति सम्झौता, राजनीतिक दलहरुबीचको सहमति एवम् शान्ति प्रक्रियासँग सम्वन्धित आवश्यक कानुन र संरचनालाई प्रभावकारी तुल्याई दीगो शान्ति निर्माणका बाँकी कार्यभार पूरा गर्न नेपाल सरकार कटिबद्ध रहँदै आएको कुरा यहाँहरुलाई जानकारी गराउन चाहन्छु।

९. गत वर्षको विनाशकारी भू-कम्पबाट भत्किएका संरचनाहरुको पुनर्निर्माण र पुनर्स्थापना गरी जनजीवन सरल र सहज बनाउनेतर्फ सरकार उच्च प्राथमिकताका साथ लागिरहेको छ। भूकम्प आपतकालीन सहायता आयोजना (भ्भ्बए) मार्फत विभिन्न १२ वटा जिल्लामा २५ वटा सडकहरुको पुनर्निर्माणको कार्य भइरहेको छ भने भूकम्पीय आवास पुनर्निर्माण आयोजना (भ्ज्चए) मार्फत क्षतिग्रस्त निजी घरहरुको पुनर्निर्माणको लागि हालसम्म ४,६०,७४९ घरपरिवारसँग अनुदान सम्झौता सम्पन्न भएको छ। बाँकी रहेका ७२,४३३ घरपरिवारसँग पनि सम्झौता प्रक्रिया अगाडि बढेको छ। भूकम्प पिडितहरुको तथ्यांक संकलन गर्दा देखिएका गुनासाहरुको छानविन गरी एकिन गर्ने काम पनि राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणमार्फत अगाडि बढिरहेको छ।

स्थानीय तहमा पुनर्निमाण लगायत विकास कार्यक्रमहरुको तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय ज्ञान र सीप अभिबृद्धि गरी जनताहरुको आय आर्जन र रोजगारीका अवसरहरुलाई फराकिलो पार्दै राष्ट्रिय आर्थिक बृद्धि हासिल गर्नेतर्फ सरकारको जोड रहेको छ।

१०. नेपाल सरकारले हालैका बर्षहरुमा स्थानीय निकायमा जाने विकास अनुदानमा उल्लेख्य रुपमा बृद्धि गरेको छ। यस सँगै स्थानीय निकायमा स्रोतको प्रभावकारिता बढाउन र वित्तीय जोखिम न्यूनीकरण गर्न नवीनतम प्रविधिमा पहुँच विस्तार गर्नुपर्नेछ। सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरणलाई बढी बैज्ञानिक, भरपर्दो र सरल वनाउन व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (:क्ष्क) स्थापना गर्ने कार्य भइरहेको छ। सामाजिक सुरक्षा भत्ता रकम वितरणको कार्य बैंकमार्फत गर्न शुरु गरिएकोमा यसलाई सर्वैतिर विस्तार गर्ने प्रयास भइरहेको छ।

११. नेपालमा छरिएर रहेका वसोवासका कारण स्थानीय पूर्वाधार विकासको लागत अत्यन्त महंगो हुनुका साथै तिनको मर्मत सम्भार र प्रभावकारी सेवा प्रवाहमा कठिनाई भएको हुँदा एकीकृत वस्ति विकासमा जोड दिनुपर्ने भएको छ । हालसम्म निर्मित ५३००० कि.मी. ग्रामीण सडकमध्ये केवल २७ प्रतिशतमात्र बाह्रै महिना यातायात सञ्चालन गर्न योग्य रहेको र ३६८ गाविसलाई अझै पनि सडक सञ्जालसंग जोडन सकिएको छैन । सडक दुर्घटना न्यूनिकरण गरी जनताको जीउधनको सुरक्षा गर्नका लागि यस आ.व. देखि सरकारले ४१ जिल्लामा सडक सुरक्षा कार्यक्रम शुरु गरेको छ । स्थानीय पूर्वाधार विकासको क्षेत्रमा विकास साझेदारहरुबाट उल्लेखनीय सहयोग रहँदै आएको छ । ल्याण्ड पुलिङ्ग र हाउस पुलिङ्गजस्ता अवधारणा अवलम्वन गर्दै एकीकृत वस्ति विकास गर्ने, ग्रामीण सडकको स्तरोन्नति गर्ने तथा सडक सुरक्षाजस्ता स्थानीय विकास क्षेत्रका आयोजनाहरुमा सवै विकास साझेदारको सहयोग बृद्धिको अपेक्षा गरेको छु ।

१२. स्थानीय तहले सम्पादन गर्नुपर्ने कार्य जिम्मेवारीहरुको स्पष्ट बाँडफाँड गर्ने, सेवा प्रवाहमा आधुनिक प्रविधिको प्रयोग बढाउने, वित्तीय जोखिम न्यूनीकरणका माध्यमबाट आर्थिक अनुशासन सुदृढ गर्ने, निरीक्षण, अनुगमन र सहजीकरणद्वारा स्थानीय सुशासन प्रवर्द्धन गर्ने तथा संक्रमणकालीन सेवा वितरणको प्रबन्ध मिलाई स्थानीय तहबाट प्रभावकारी सेवा प्रवाहको सुनिश्चितता गर्नु यतिवेलाको महत्वपूर्ण कार्य भएको हुँदा यसमा सरकार दृढतासाथ जुटिरहेको छ ।

१३. स्थानीयस्तरमा सामाजिक सदभाव र चेतना अभिवृद्धि गर्दै सामाजिक विकृतिहरुको निराकरण गर्न वडा नागरिक मञ्च र नागरिक सचेतना केन्द्रको प्रभावकारी परिचालन गरिनेछ । नागरिक सचेतना केन्द्रहरुलाई लघुवित्त तथा सहकारी संस्थाहरुसंग आवद्ध गरी उनीहरुलाई स्वावलम्वी र आत्मनिर्भर बनाउन जोड दिइनेछ । वडा नागरिक मञ्चका सदस्यरुको क्षमता र अनुभवलाई स्थानीय उत्तरदायित्व प्रवर्द्धन गर्ने कार्यमा संलग्न गराउन आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।

१४. अन्त्यमा, संविधानको कार्यान्वयन मूलतः स्थानीय तहको संख्या र सीमाना निर्धारणको काम निर्धारित समयभित्रै पूरा गर्ने, स्थानीय तहको निर्वाचन तथा सञ्चालनसँग सम्वन्धित कानुन निर्माण गर्ने तथा शीघ्र स्थानीय निर्वाचन सम्पन्न गरी स्थानीय शासनको संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने, नागरिक शसक्तिकरणका माध्यमबाट जवाफदेही स्थानीय शासनको सवलीकरण गर्ने, वित्तीय जोखिम न्यूनीकरण तथा सुशासन प्रबर्द्धन गरी संघीयताको कार्यान्वयनका क्रममा संक्रमणकालीन सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी वनाउने दिशामा नेपाल सरकार दृढ संकल्पित रहेको छ ।

सरकारका उल्लेखित प्रमुख प्राथमिकताको कार्यान्वयनका साथै स्थानीय शासन तथा सामुदायिका विकास सुदृढीकरण प्रक्रियामा मित्रराष्ट्रहरु तथा विकास साझेदारहरुबाट निरन्तर सहयोग र सहकार्यको अपेक्षा गर्दछु ।

धन्यवाद !!!